

Tischrede over Hoop gesproken

Bij de Vriendenmiddag in de Amersfoortse Zwaan

9-11-2025

Marleen Kool (marleenkool@stadsdominee.nl)

“Hoop is dat ding met veertjes dat neerstrijkt in de ziel,” schreef Emily Dickinson.

“Het zingt een liedje zonder woorden, stoppen doet het niet — en nooit.”

Het leek ons zinnig voor deze middag over hoop te spreken. Een gewaagd thema ook, in onze dagen waar conflicten op het wereldtoneel onze samenleving verdelen, waar het lijden van mensen en bloedvergieten ons aangrijpen, waar de grote uitdagingen van klimaat en volhoudbaarheid ons de adem benemen.

Je kunt er wanhopig van worden. Waar haal je de hoop vandaan? Komt het ooit goed met de wereld? Het is een vraag van alle tijden, van mensen die goed om zich heen kijken en het benauwd krijgen. Zoals wij soms ook, als we eerlijk kijken. Velen u en ik, we smachten naar tekenen van hoop.

Maar wat is hoop eigenlijk? En waarin krijgt zij gestalte? We zitten hier samen rond heerlijke gerechten, warme thee. Er is ruimte om elkaar te ontmoeten, om te delen: niet alleen wat op tafel staat, maar ook wat in ons leeft. Wat ons bezighoudt, waar we op hopen, wat ons troost of juist wakker houdt. Dat samenzijn, hier, is op zichzelf al een teken van hoop een klein wonder in het midden van de stad. Zoals ik dat hier vaker ervaar onder dit dak, dat er ontmoetingen zijn, tussen mensen, die hoop geven. Omdat er in vertrouwen gedeeld kan en mag worden wat ertoe doet. Ook wat kwetsbaar is, kan, mag aan het licht komen en kan worden gedeeld.

Denken over hoop is van alle tijden. Zo zei de Griekse filosoof Plato (427–347 v.Chr.) al:

“Het zijn van de mens wordt bepaald door wát hij hoopt en hóe hij hoopt.”

Wát je hoopt, laat zien waar je hart naar uitgaat iets in je persoonlijke leven, in je gezondheid, dat het goed mag gaan, of beter in je samenleven met wie je lief zijn, hoop, gericht op de wereld, je zorg en bekommernis om de wereld om je heen. Maar hóe je hoopt, dat zegt misschien nog meer. Hoop je haastig, ongeduldig, of met volharding, soms tegen beter weten in, maar toch: vasthoudend aan kleine sprankjes licht?

Paulus, de brieverschrijver uit de Bijbel, spreekt over hoop als de vrucht van het geloof. Ze staat *tussen geloof en liefde in* als een brug tussen wat we verwachten en wat we durven geven. Zonder geloof heeft hoop geen bodem. Zonder liefde weet ze geen richting. Maar *tussen die twee* is ze een stille kracht die richting geeft en mensen gaande houdt.

Ernst Bloch noemde hoop *“het bewustzijn van het nog-niet.”* Je hebt er verbeeldingskracht voor nodig om verder te kijken dan de platte realiteit, verder dan wat voor handen is. Je kunt daarbij niet zonder dromen, niet zonder visioen, niet zonder de ervaring, al is het maar even van: *zo kan het ook*.

Hoop is geen roze bril, geen stil maar wacht maar, alles komt goed. Ze is geen naïef optimisme. Hoop gaat dwars door de wanhoop heen. Dat wisten de profeten in de Bijbel ook. Zij wezen eerst op wat misging, om daarna te tonen dat er ook een ándere manier is

van leven, van mens-zijn. En meestal in de trant van: kijk! Het is al begonnen, merk je het niet?

Luther zei: *“Hoop op alleen maar God.”*

Je moet ook erkennen dat er dingen zijn waar je geen invloed op hebt. Hoop begint niet bij mooie woorden of snelle antwoorden, je moet haar soms *naar binnen zingen*.

Zoals met een lied. En als je het zelf niet kunt, dan zingt een ander het voor jou. Net zo lang tot jij weer mee kunt zingen. Dat ervaren we als we samen vieren, samen zingen.

Hoop is iets van een lange adem. Ze wordt gevoed, als je het aandurft te gaan zitten naast wie gebroken is. Als je getuige durft te zijn van lijden. Als je blijft, ook als het moeilijk wordt. Hoop geeft niet op. Zoals Luther zei: *“Als morgen de wereld vergaat, plant ik vandaag een appelboom.”* Daar spreekt hoop uit. En vertrouwen.

Wie hoopt, ontkent niet het kwaad, ontkent niet de barsten, de scheuren, de pijn. Wie hoopt, legt zich niet neer bij wat nu eenmaal is. Wie hoopt, blijft kijken met open oog en hart. Want als we eerlijk durven zijn over wat er is, de barsten, de scheuren, de losse eindjes, dan komt er ruimte vrij voor hoop.

Leonard Cohen dichtte:

“There is a crack in everything, that’s how the light gets in.”

In alles zitten barsten, scheuren maar juist daarlangs komt het licht naar binnen.

Deze zin heeft hij uit een oud verhaal, over een man die zijn been verloor. De man trok zich terug in een klooster, boos en verbitterd. Het leven had voor hem geen zin meer. Het enige wat hij deed, was vazen tekenen, vazen met barsten. Ze stonden voor zijn eigen gebrokenheid. Geleidelijk veranderde er iets bij hem, vanbinnen. De boosheid week. Er kwam rust. Hij ging anders naar zijn leven kijken. Maar hij bleef die vazen tekenen. Kapotte vazen. Zijn leermeester vroeg: “Waarom teken je de vazen nog steeds met barsten erin? Voel je je nog niet geheeld?” “Jawel,” zei de man, “maar door de barsten komt het licht naar binnen.”

Er zijn scheuren. Er zijn barsten. Er is kwaad. Maar het leven is anders bedoeld, zegt de hoop. Zij schept toekomst. Ze vraagt lef om naar die toekomst toe te leven. Hoop leeft van eerlijkheid: van het aandurven om te zeggen wat niet klopt, maar ook van het vermogen om te zien wat wél goed is. Ik kom haar op zoveel plekken tegen: in mensen die blijven zorgen, in ogen die luisteren, in daden van trouw zonder grootspraak. Het schuilt in samen zijn. Samen niet per se in harmonie, maar in gedeelde kwetsbaarheid, in muziek die met liefde wordt gespeeld, in poëzie die ons tilt, in stilte die niet leeg is maar wacht. Daar, in al die momenten, schuilt de hoop. Het is dat veertje, vederlicht maar onstuitbaar, dat neerstrijkt in de ziel.

Hoop is geen naïef optimisme. Ze gaat dwars door de wanhoop heen. Ze begint niet bij mooie woorden, maar bij gaan zitten naast wie gebroken is, bij volhouden als je alleen maar genoeg kracht hebt voor één dag.

“Als morgen de wereld vergaat, plant ik vandaag een appelboom.”

Waar houdt de hoop zich in ons schuil? Waar doen wij haar op? Wie of wat geeft ons hoop?

Compassie, mededogen is de tastbare vorm van die hoop, zichtbaar in daden, hoorbaar in zachte stemmen die weigeren te veroordelen.

‘Diep in ons dragen we hoop’ dichtte Václav Havel.

‘Als dat niet het geval is,
is er geen hoop.
Hoop is een kwaliteit van de ziel,
en hangt niet af
van wat er in de wereld gebeurt.
Hoop is een gerichtheid van de geest,
een gerichtheid van het hart,
voorbij de horizon verankerd.
Hoop
in deze diepe en krachtige betekenis,
is niet hetzelfde als vreugde
omdat alles goed gaat
of bereidheid je in te zetten
voor wat succes heeft.

Hoop is ergens voor werken
omdat het goed is,
niet alleen omdat het kans van slagen heeft.

Hoop is niet hetzelfde als optimisme
evenmin de overtuiging
dat iets goed zal aflopen
wel de zekerheid dat iets zinvol is
ongeacht de afloop.
het resultaat.’

Václav Havel

Vragen voor aan tafel

1. Waar of bij wie heb jij de afgelopen tijd iets van *hoop* ervaren?
2. Wat helpt jou om *mens te blijven* te midden van een wereld die soms verhardt?
3. Wanneer voelde jij dat compassie echt iets van je vroeg – moed, geduld of misschien pijn?
4. Plato zei: “Het zijn van de mens kan men aflezen aan wat hij hoopt en hoe hij hoopt.” — Wat zegt dat over jouw manier van hopen?
5. Paulus schrijft dat hoop de vrucht is van geloof en leeft tussen geloof en liefde in. Waar merk jij dat deze drie elkaar raken in jouw leven?
6. Wat kunnen wij doen om *het nog-niet* van hoop vandaag al zichtbaar te maken?